

1937 Cowboyen som kom til Stjørdal

Da jeg var liten gutt vokste jeg opp på en gård på Dombås i Gudbrandsdalen. Fra denne gården utvandret i 1881 en Hans Brækken. Han hadde tatt navnet etter gården, mens hans brødre ble hetende Erlandsen. I Amerika fikk han navnet Hans Bracken. Det er denne Hans som jeg ble oppkalt etter. Da han stod ved grinda, og tok farvel med sin gråtende mor, var hans siste setning: ”*E kjøm heimatt om fem år, mor*”. Hans Brækken kom aldri mer hjem igjen. Han fant ikke graset grønnere på andre siden. Men det er en annen historie.

I dette korte kapittelet skal vi møte en som nok fant mer gras ”in the promised land” enn de fleste, - men om det var grønnere kan nok saktens diskuteres i enhver betydning. Vi skriver 1929, året som fremfor noe ikke bare skulle knuse mange drømmer, men sette hele verdensøkonomien over styr. De kalte det ”depresjonen”. For den 19-årige John Svare fra Nigard Svare i Vågå var dette et ord uten betydning, han hadde vel knapt hørt ordet før – for ikke å si uttalt det. - Og det var depresjonen som på sitt vis møtte John, der han utvandret fra Gudbrandsdalen og tok seg over storhavet på skipet ”Stavangerfjord”. Som vår Hans, nevnt innledningsvis, hadde nok John klart å overbevise sine foreldre om at ”utvandringen” kun skulle være en kort svipptur over dammen for å skape seg et grunnlag for utdanning, hjem og familie. Turen skulle være en fremtidsrettet investering, for det var i Norge han ville bo. Tidligere hadde annen slekt dratt over. Noen av dem kom en tur ”heim” – og de fortalte velvillig om mulighetene, men og om farene. Det siste ble nok overdøvet av optimismen. Og jeg synes jeg hører John si til mor si, Mari: ”*E kjøm heimatt om to år, mor*”.

I ettertid vet vi at John ikke kunne ha kommet over på et verre tidspunkt. Men det kunne han og hans reisekamerater fra Gudbrandsdalen ikke vite da. Som om ikke ”depresjonen” tok knekken på det meste, og økte arbeidsledigheten til svimlende 12 millioner mennesker, så kom det ene uåret etter det andre. Præriebranner, haglestormer, sandstormer, gresshopper, snegler – ja, alt det som bøndene visste om av djevelskap – alt kom på en gang. Og oppe i dette stod John der. Han hadde gitt seg to år. Det skulle bli seks.

Det som trolig reddet John, var ballasten hjemmefra. Han var vant til å ta et tak – med så mangt, og som ekte døl hadde han denne tålmodigheten og offerviljen som preger de oppunder Norges tak. Stø som fjellet stod han imot. John tok seg arbeid som rallar hos et jernbaneselskap. Daglønnen, som ble fortalt hadde vært som månedslønningen hjemme i Gudbrandsdalen, hadde på grunn av depresjonen skrumpet inn fra 5 dollar til 1 dollar.– Blant ny-immigrantene midt under depresjonen, var det mange som gikk til grunne, deriblant flere nordmenn. Veien om ”flaska” var lunefull. Vagværene var ikke vant til materiell overflod. De var nøysomme og måteholdne. Det ligger så meget i svaret til vagværen Hans Spagrud, da han ble budt enda en dram under en fest i bygda: ”*En er passelig, to er for mye, tre er for lite*”.

De to årene hadde gått. Han var like langt, men glad for å ha bidratt til at annen slekt reddet farmene sine. For å nå sitt mål måtte John stå på videre. Det måtte da bli bedre tider. Det måtte da gå oppover. Han spedde på med alt slags arbeid. Han ble både pelsjeger og cowboy. I lengre tid red han

cowboy langt ute på prærien, i et distrikt hvor han ble kjent med Robert Felstead. Han hadde vært den første hvite gutten i territoriet. Gjennom han fikk John innblikk i ”den ville vesten”. Selv om årene var gått, og fredspipene slukket for lenge siden, - lå røyken på en måte igjen. I dette grenselandet mellom gammel og ny tid, lærte John ”livet å kjenne”. Farmen lå langs heste-og diligenceruten fra Moose Jaw i Canada sørover til Montana i USA. Gården var på denne tiden både en slags kirke og postkontor, og ymse fargerike Ville Vesten-figurer stakk innom. John slukte til seg livslærdom.

30 år etter at John levde som cowboy ved Moose Jaw, befant hans nevø, Ivar Svare fra Stjørdal - seg i luftrommet over nettopp Moose Jaw. Ivar Svare var da elev ved Luftforsvarets Flygeskole, og var i Canada på sin jagerflyutdannelse. Dessverre så omkom Ivar Svare under tjeneste i sitt jagerfly, F86 Sabre i 1961.

Vår John tenkte hver dag på de der hjemme, og da brevet kom om at hans mor var gått bort, ble det ekstra tungt. Ennå hadde han ikke engang klart å legge seg opp penger til å reise hjem. Han la nye bør på skuldrene, og sakte, men sikkert – etter seks lange år, kom dagen da han hadde nok til å reise hjem til Norge og Vågå. Nok til reisen, men ingen dollar til overs. Like fattig som han dro, like fattig kom han hjem. I alle fall økonomisk, men så uendelig rik på erfaring, styrke, vilje og visdom, - egenskaper du ikke kan lese eller utdanne deg til.

Hele historien om cowboy-John – og hans opphold i Amerika, kan leses i Gudbrandsdalens Årbok 2003 – ført så mesterlig i pennen av Bjarne Vestmo, inngift i Svare-familien, hvorpå John blir hans filleonkel. Det tilsier at historien ikke er helt slutt ennå.

Da John kom tilbake etter å ha vært på reise i tre uker, plantet han et tre mellom husene på Nigard i Vågå. 68 år senere står treet der fortsatt i all sin dominans, som et minne over John og hans eventyrlige prærieopphold, og over henne som ikke var der lengre da sønnen kom hjem. Det ble altså ingen dollar til Johns videre skolegang. Dette til tross, kom han seg inn på Klones (tilsvarende vårt eget fylkes Mære). Senere ble det meieriskole i Danmark. Han gikk samme vei som storebror Anton, meieribestyrer i Stjørdal. Og snipp, snapp, snute – så er eventyret ut – nesten, for på denne måten kom også John til Stjørdal meieri i 1937. Og siden ble han i vårt nærmiljø, hvor han red en annen hest, der hans hjem på åskammen ovenfor Solbakk - mellom Hommelvik og Muruvik - dannet naturens egen sal. John Svare døde for et par år siden.